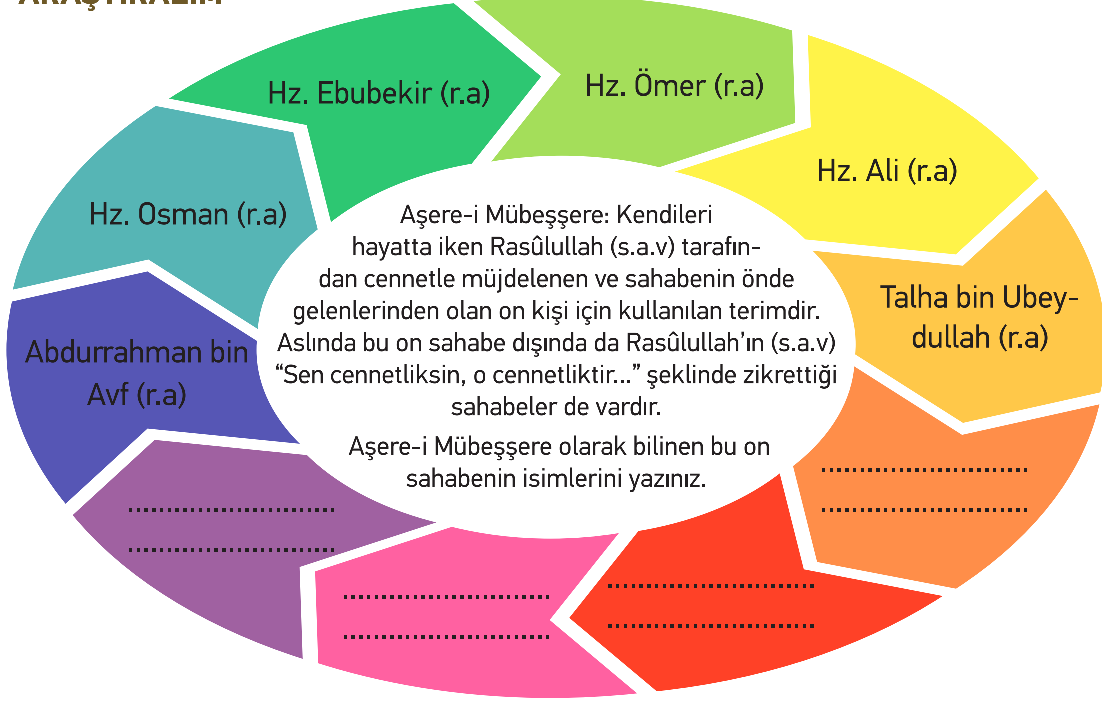
5. BİR SAHABİ-RAVİ TANIYORUM: HZ. ABDULLAH B. MES'ÛD (R.A)

Mekke'de dünyaya gelen Abdullah b. Mes'ûd (r.a), İslamiyet'le müşerref olan ilk bahtiyar sahabilerin altıncısıdır. Onun Hz. Hatice (r.a) ve Hz. Ali'den (r.a) sonra üçüncü Müslüman olduğu da söylenir. Bazı rivayetlere göre Aşere-i Mübeşşere'den biri olan Ebû Ubeyde b. Cerrâh (r.a) yerine Abdullah b. Mes'ûd (r.a) zikredilir. Müslüman olmadan önce pek tanınmazdı. Babası Mes'ûd b. Gâfil, Hüzeyl kabilesine mensup olup Kureyş'in kollarından Benî Zühre'nin himayesinde idi. Annesi Ümmü Abd (r.a) ve kardeşi Ukbe de (r.a) ilk Müslümanlardandı. İbn Ümm-i Abd diye annesiyle beraber de anılır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Aslında bu künye, henüz çocuk sahibi olmadan kendisine bizzat Peygamberimiz (s.a.v) tarafından verilmiş ve oğlu olduğunda Abdurrahman adını almıştı.

Çocukluğunda müşriklerden Ukbe b. Ebû Muayt'ın sürülerine çobanlık yapan Abdullah b. Mes'ûd (r.a), Müslüman olduktan sonra onun yanından ayrılıp kendini İslam'a adadı. Mescid-i Nebî'ye yakın bir evde oturdu ve aldığı özel izinle hâne-i saadete giderek Hz. Peygamber'in (s.a.v) hizmetinde bulundu. Hatta Ebû Mûsa el-Eş'arî (r.a) Medîne'ye geldiğinde uzun zaman onu Rasûlullah'ın (s.a.v) aile efradından zannetmişti. Hz. Peygamber (s.a.v) bir yere gitmek istediği zaman ayakkabılarını çevirip hazırlar; abdest suyunu, misvakını ve yastığını taşır; önünde yürüyerek siper olur; uykusundan uyandırır ve özel işlerinde yardım ederdi. Sade ve mütevazi bir kişiliğe sahipti. Güzel koku sürünmeyi, temiz ve güzel giyinmeyi severdi. Kısa boylu, zayıf ve esmer olan Abdullah b. Mes'ûd (r.a) -tıpkı Hz. Osman (r.a) gibi- ahlaklı kişiliği ve hayat tarzı bakımından Rasülullah'a (s.a.v) en çok benzeyen sahabi idi.

29 Nûr suresi,27. ayet.
30 Müslim, İman, 93-94; Ebû Dâvûd, Edeb, 131; Tirmizî, İsti'zân, 1; İbn Mâce, Edeb, 11.

ARAŞTIRALIM

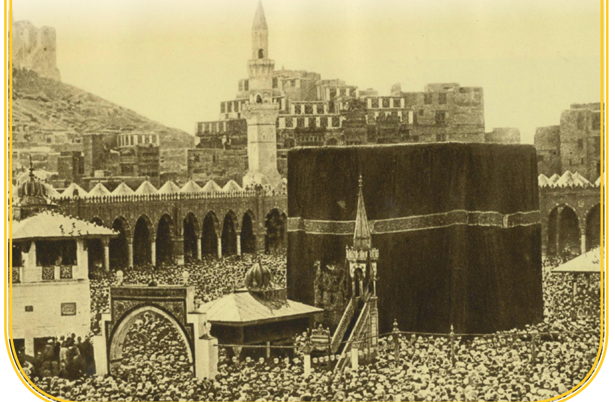

Rasûlullah (s.a.v), güzel sesli bir Kur'an hafızı olan İbn Mes'ûd'un (r.a) kıraatını dinlemeyi çok severdi. Bir gece Rasûlullah (s.a.v), Abdullah b. Mes'ûd'dan (r.a) kendisine Kur'an okumasını istedi. İbn Mes'ûd (r.a), "Ya Rasûlallah! Kur'an size indirilmişken ben mi size okuyayım?" diye sorduğunda, "Ben Kur'an'ı başkalarından dinlemeyi severim." buyurdu. Bunun üzerine İbn Mes'ûd (r.a), Nisa suresini okumaya başladı. Nihayet **"(Ey Nebî!) Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit tuttuğumuz zaman halleri nice olacak!"**[31] mealindeki ayete geldiğinde Rasûl-i Ekrem (s.a.v) "Yeter!" buyurdu. Abdullah başını kaldırdığında Rasûlullah'ın (s.a.v) ağladığını gördü.[32]

Peygamber Efendimiz (s.a.v) onun hakkında "Kur'an'ı nazil olduğu günün heyecanıyla okumak isteyen kimse, İbn Ümmü Abd'in kıraatıyla okusun." ve "Kur'an'ı şu dört kişiden alınız: Abdullah b. Mes'ûd - Rasûlullah (s.a.v) saymaya onunla başladı- Ebu Huzeyfe'nin azatlısı Sâlim, Muâz b. Cebel ve Übey b. Ka'b." derdi. İbn Mes'ûd'un (r.a), Kur'an okumanın gayesine dair şu izlenimi düşündürücüdür: "Kur'an kendisiyle amel edilmek için indirildi. Ne var ki insanlar, yalnız onun tilavetini amel edindiler!"

BİLGİ KUTUSU

Kâbe'de müşriklerden korkmadan yüksek sesle Kur'an okuyan ve İslam'ı açıktan tebliğ eden ilk kişi olan Abdullah b. Mes'ûd (r.a), kendisini saran ve harekete geçiren iman heyecanı sebebiyle eziyet ve işkencelere maruz kaldı. Baskı ve şiddetin dayanılmaz noktaya ulaştığı günlerde Habeşistan'a hicret eden sahabe içinde yer aldı. Daha sonra da Medine'ye ilk hicret edenler arasında oldu. Peygamberimiz onu ensardan Muâz b. Cebel ve muhacirlerden Zübeyr b. Avvâm ile kardeş ilan etti.

31 Nisâ suresi, 41. ayet.
32 Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân, 35.

Abdullah b. Mes'ûd (r.a), Hz. Peygamber (s.a.v) zamanındaki bütün savaşlara katıldı. Bedir'de yaralı olarak bulduğu "ümmetin firavunu" diye bilinen azılı İslam düşmanı Ebû Cehil'i öldürdü. Bundan dolayı Rasûlullah (s.a.v), Allah'a hamdederek onu övmüş ve Ebû Cehil'in kılıcını ona vermiştir.

Basralı muhaddis tabii Ebû Nadre diyor ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v) ashabı toplanıp bir araya geldikleri zaman ilim (hadis) müzakere ederler ve Kur'an'dan bir sure okurlardı." Gerçekten de Kûfe halkının ilk muallimi olarak Abdullah b. Mes'ûd (r.a), talebelerine bir sureyi okur, ayetleri uzun uzadıya tefsir eder, hüküm ve hikmetlerini ortaya koyardı. Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Alkame b. Kays, İbrahim en-Nehâî, Hasan Basrî, Hammâd b. Ebî Süleyman, Ebü Hanîfe, Süfyân es-Sevrî gibi meşhur ve müstesna şahsiyetler, onun ilminin vârisleri arasındadır.

Abdullah b. Mes'ûd (r.a), içinde bulunduğu sahabe neslini şöyle tanıtır: "Sahabe, gönül dünyaları itibariyle ümmetin en nezihi idi. İlim yönünden onlar, ümmetin en derin ve insanların en külfetsiz olanları idi. Siz âlimleri çok, hatipleri (lâfazanları) az olan bir devirde yaşıyorsunuz. Sizden sonra âlimleri az fakat hatipleri çok olan bir zaman gelecektir. Kimin ilmi çok, konuşması az olursa o övgüye layıktır. İlmi az olduğu hâlde çok konuşan kimse ise yergiye layıktır."

Onun bir başka uyarısı da şöyledir: "Kim dinine ikram etmek isterse sultanın yanına girmesin (izzet ve vakarına gölge düşürecek şekilde yöneticinin yanında iki büklüm olmasın ve dünyevi ikbal peşine düşmesin), kadınlarla tek başına (halvet olacak şekilde) kalmasın ve heva sahipleriyle tartışmasın!"[33]

Bir ravi olarak son derece dikkatli ve ihtiyatlı olan İbn Mes'ûd (r.a) yoluyla gelen hadislerin sayısı 900 kadardır. Fetva konusunda hassasiyet gösterilmesini ister ve "Kendisine soru sorulan her konuda insanlara fetva veren kimsenin akli dengesi bozuktur!" diyerek mesuliyetin ağırlığını hatırlatırdı. Ayrıca o şöyle derdi: "Yemin ederim ki Allah'ın kitabında nerede nazil olduğunu bilmediğim bir sure ve kim hakkında indiğini bilmediğim bir ayet yoktur. Bununla beraber, Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen ve kendisine ulaşabileceğim mesafede birinin olduğunu bilsem kalkıp ayağına kadar giderim."[34] İşte onun Kûfe'de idari, hukuki ve sosyal faaliyetleri yanında yürüttüğü ilmî çalışmalar sayesinde hadis, tefsir, kıraat ve fıkıh mekteplerinin temelleri atıldı.

Hz. Ömer (r.a), Kûfe halkına gönderdiği mektupta Abdullah İbn Mes'ûd'un (r.a) faziletine işaret ederek onu Kûfe kadılığı, beytülmal idaresi ve eğitim-öğretim faaliyetleri için görevlendirdiğini ve ona itaat edilmesi gerektiğini yazdı.

İbn Mes'ûd (r.a) hakkında Hüseyin Küçükkalay tarafından Abdullah İbn Mes'ûd (r.a) ve Tefsir İlmindeki Yeri başlıklı doktora tezi hazırlanmış ve 1971 yılında Konya'da basılmıştır. Fıkhi görüşleri ise Muhammed Ravvâs Kal'acî tarafından terim ve konu başlıklarına göre tertip edilerek Mevsûatü Fıkh-ı Abdillâh b. Mes'ûd (r.a) adıyla Mekke'de neşredilmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Fıkıh ilminde Rey ekolü olarak bilinen ve Kur'an ve sünnette bulunmayan konularda kendi görüş ve içtihatlarıyla çözüm üreten fıkıh ekolünün temelini Kûfe'de Abdullah b. Mes'ûd (r.a) atmıştır.

Abdurrahman, Utbe ve Ebû Ubeyde (r.a) adlarında üç evladı olan İbn Mes'ûd (r.a), altmış yaşını geçmiş olarak hicri 32 (miladi 652-53) tarihinde Medine'de vefat etti. Cenaze namazının Hz. Osman (r.a) veya Ammâr (r.a) tarafından kıldırıldığı bilinmektedir. İbn Mes'ûd (r.a), Bakî' Kabristanı'na defnedildi.

Allah ondan razı olsun.

33 Dârimî, Mukaddime, 29.
34 Buhârî, Fezâilü'l-Kurân, 8.